

MEVR. DE PRESSENSÉ

WAT DE LIEFDE VERMAG

AMSTERDAM J. M. BREDE

WAT DE LIEFDE VERMAG

WAT DE LIEFDE VERMAG

WAT DE LIEFDE VERMAG

EEN KERSTVERHAAL

NAAR

Mevr. DE PRESSENSÉ

BEWERKT DOOR

P. C. MONDRIAAN Sr.

TWEEDE DRUK.

ROTTERDAM

J. M. BREDEE'S BOEKHANDEL EN UITGEVERS-MIJ.

I.

Armoede bij Rijkdom.

„Valentijn, zal je er af blijven, zeg ik.”

„En waarom dat? Vader zet altoos de klok gelijk, als ze vóór loopt.”

„Nu, 't is goed hoor! Als hij thuis komt en ziet, dat ze bedorven is, dan beloof ik je, dat ik een boekje van je zal opendoen. Denk nog maar eens aan 't pak slaag, dat je kreeg, toen je dien gloeiend heeten oliekoek uit de pan had gestolen en je bij 't opeten er van je heelen mond verbrand hadt.”

„En als ik 't weêr eens doe, wat heb je er dan je neus in te steken, met je eeuwig geklik, net als toen ik verleden stilletjes uit school ben gebleven?”

„Nu, ik zeg niets meer, al doe je ook, wat je doet, hoor!” — En de oude huishoudster liep knorrig de kamer uit.

„Ik zal die oude wel leeren! Wat denkt ze wel? Dat ze in de plaats van vader is? Altoos heeft ze wat te zeggen. De klok loopt immers nog even goed, als vóór ik de wijzers verzette? Maar ik zal ze een poets bakken, die aanbregster; want al is vader ook nog zoo streng, hij meent 't zoo kwaad niet. Zij is de schuld van alles en als ze voelt, dat vader van haar gezeur over mij genoeg heeft, dan stopt ze m'n

mond vol lekkers, alsof ik haar niet begreep! Ze meent er niets van en ze geeft niet zooveel om mel".... Valentijn maakte daarbij een vlugge beweging met vinger en duim om zich een duidelijke voorstelling te vormen van de weinige genegenheid, die ze hem toedroeg. Tegelijk opende hij 't kooitje, waarin het lievelingssijsje der „oude" zat.

„Zie zoo," overlegde hij bij zichzelf, „nu moet ik maken, dat ik weg kom. Als ze zoo straks de kamerinkomt, dan zal men een grap beleven. Medunkt, ik zie haar reeds haar oude knokken weren en op tafel en stoelen klimmen om haar speelpopje weêr op te vangen. Kon ik er bij zijn, wat zou ik ze uitlachen, die oude!"

Daarop liep hij fluitend de deur uit, alsof er niets was voorgevallen, ontmoette spoedig een troepje straatbengels en ging met hen stoeiend en schreeuwend op verdere ondernemingen uit.

„Foeil" zegt ge dit lezende, „wat is die Valentijn een aartsdeugniet om zich zóó aan te stellen." Vergeet intusschen niet, dat hij er niet zoo maar in één dag toe gekomen is om zoo schaamteloos zijn ondeugd bot te vieren en bovenal, dat gij wellicht evenzoo en nog erger zoudt doen, wanneer het u gegaan was als met hem en wat gij toch gelukkig zijt, dat ge zulk een zorgzamen vader en liefhebbende moeder bezit, die u op alle mooglijke wijzen 't leven trachten te veraangenamen en u zoeken af te leiden van 't kwade en te brengen tot 't goede, d. i. Gods wil.

Valentijn Burkman miste dit voorrecht; want toen hij nog te jong was om dit te beseffen, stierf zijn

moeder en was zijn vader weduwnaar en hij een halve wees geworden. Zij was voor haar eenig kind een teerhartige, vrome, liefderijke moeder geweest; ja, zij had alleen voor hem geleefd.

Had zijn vader hem dan minder lief? O neen; doch deze toonde dit op een geheel andere wijze dan zijn overleden vrouw. Vader Burkman was in den grond een oprecht, openhartig mensch; doch ruw en norsch van aard en al meende hij het zoo kwaad niet, toch lag er altoos iets onbehaaglijks en stuitends in al zijn doen en laten, vooral ook in zijn woorden. Van zijn jeugd af bij den landbouw groot gebracht, in een weinig beschaafden kring, begreep hij niet beter, of zijn manieren behoorden zoo bij zijn vak om te toonen, dat hij de baas van zijn volk was. Vandaar dat Valentijn meer uit een goede behandeling, dan uit liefdevolle woorden moest leeren opmaken, dat vader van hem hield.

Opdat het in 't huishouden geregeld zou blijven voortgaan na den dood zijner vrouw, had vader Burkman een oude huishoudster aangenomen; doch blijkbaar was hij in de keuze daarvan niet bijzonder gelukkig geweest. Deze vrouw had haar leven lang een harde behandeling ondervonden en dit had haar zoo afgemeten en somber gemaakt, dat zij zelden sprak, of zij moest er bepaald toe aangezet worden. Daarbij wist zij niet beter, of zij gaf „het kleintje” zooals zij Valentijn steeds bleef noemen, al een uitnemende opvoeding, wanneer zij het van 't noodige voorzag, zijn kleertjes heel en proper hield en het volstopte met lek-kers, als 't knaapje haar beviel en duchtig afsnauwde, wanneer het iets deed, dat haar niet aanstond.

Valentijn groeide dus op, zonder iets te smaken van 't geen eigenlijk levensgeluk bij een kind uitmaakt. Zonder broërs of zusters, zonder belangstelling in zijn lief en leed, zonder liefkoozingen van wie ook, miste hij die vroolijke dartelheid, welke de jeugd zoo aantrekkelijk maakt en, slechts voor zichzelf levende, leerde hij geen van die kleine opofferingen kennen, welke men zoo gaarne voor elkander over heeft en die zoo weldadig op het gemoed werken. Niemand in zijn huis zou er ooit aan gedacht hebben, dat een kind nog iets beters noodig heeft dan lichamelijke verzorging. Wie zou er ook den lust of den tijd toe gevonden hebben, om zich verder over Valentijn te bekommeren! Zijn vader bij de drukke bezigheden zeker niet, en de huishoudster, die Valentijn in navolging van anderen kortweg „de oude” noemde, allerminst. Zij had wel wat anders te doen, volgens haar zeggen. In één woord, niemand voelde er behoefte aan om Valentijn eens hartelijk toe te spreken, of een van die kleine genoegens aan te doen, waar men 't kinderhart zoo meê inneemt. „Een kinderhand is gauw gevuld,” zegt 't spreekwoord; doch met het *kinderhart* is dat wat anders.”

't Werd Valentijn dus een vanzelfheid om slechts voor zijn „eigen-ik” te zorgen en zichzelf als de hoofdpersoon van alles te leeren beschouwen. De wereld, zoo dacht hij, is er om mij; wat ik er dus niet van halen kan, dat heb ik te kort. Laat ieder voor zichzelf zorgen, zoo goed hij kan en — ik zal 't wel doen voor mijn eigen persoontje. Hij trachtte het zich derhalve zoo gemakkelijk en prettig mogelijk te maken en daartoe niemand of niets te ontzien.

Arme jongen, hoe zijt ge te beklagen! Al zijt ge de eenige zoon van een welgesteld landbouwer; 't meest noodige, een liefdevolle leiding, een hartelijke bejegening ontbreekt je en zal je menigen traan doen storten in 't vervolg van je leven, dat zoo eentonig, zoo vervelend is en je van kwaad tot erger voert, als God het niet verhoedt.

Nu en dan had Valentijn nog naar de stem van zijn geweten geluisterd, als hij wat kwaads gedaan had; doch bij gemis van eenige kennis aan Gods Woord, sluimerde dat van lieverlede in. Dat er een God in den hemel woont, die alles ziet en hoort en des menschen hart doorgrondt, ook als nog geen woord op de tong is, daarop had men hem nooit gewezen. Dat die God uit liefde tot zondaren Zijn geboden gaf om Hem hun wederliefde te kunnen toonen, o, daarvan wist hij letterlijk niets. Dat hij nog onbewust van zichzelf door den Heiligen Doop was aangenomen door den Drieëenigen God en dat hij dit voorrecht had boven de blinde heidenen, wie zou hem dit ooit verteld hebben? Volgens zijn gevoelen was er geen beter leven dan een goed leven. „Laat ons eten en drinken en zoo vroolijk zijn als we kunnen; want zijn we dood, dan is 't gedaan.” Ziedaar hoe hij over 't leven dacht, zonder te vermoeden, hoezeer hij zich hierin bezondigde. „Heb ik iets misdaan en komt het uit, zoodat ik tegen de straffende hand van vader opzie, welnu „een leugentje om bestwil is geen zonde” zegt „de oude” en daardoor zal ik de straf wel ontloopen. En zoo niet, wat geef ik er om? Ik ben 't gauw genoeg weêr vergeten. 't Begrip, dat stelen slecht is, lag hem wel bij; doch hij dacht dan altoos aan 't rooven van geld. Vruchten

Uit den tuin van buurman weg te kapen was in zijn oogen een geoorloofde aardigheid; mits hij 't zóó slim overlegde, dat het niet uit kwam. Was dit helaas wél 't geval, och, dan had hij volgens zijn meening dom gedaan en nam hij zich voor om in 't vervolg voorzichtiger te werk te gaan en niet zoo gejaagd en schroomvallig te wezen, waardoor het best overlegde plan in duigen moest vallen. Die verharding des harten zou eenmaal haar toppunt bereiken, gelijk we spoedig zien zullen.

II.

Rijkdom bij Armoede.

Al zag het er bij de Burkmans in huis allertreurigst uit, zoo was dit geenszins 't geval met de landelijke welvaart, waarin zij leefden. Het dorp, dat zij bewoonden, lag bijkans bedolven onder de boomgaarden en de akkers, daar omheen, lachten ieder tegen, als zij wit waren om te oogsten. In 't voorjaar geleeke het als 't ware één groote bloemruiker, waarin 't wit verzacht werd door de geurige en kleurige appelbloesems. De frischheid steeg uit de weiden op, die door kleine beekjes doorsneden werden en die zich steelsgewijze in 't gras voortslingerden en nu en dan als zilveren banden, waarvan men de kronkelingen kon volgen tusschen de goudgele boterbloemen, welke langs de vochtige oevers tierden, te voorschijn kwamen. Oog en hart, beiden hadden er genot door. Ja, het had er allen schijn van,

dat alleen zij, welke op dit hoekje gronds leefden, gelukkig konden zijn, zoo vredig zag alles er uit.

Wanneer men 't dorp verliet aan den kant, waar 't huis van vader Burkman gelegen was, zag men rechts een heuvel, omgeven door fraaie kastanjeboomen; links, in 't verschiet, velden, weiden, voetpaden, tusschen heggen, welke naar de gehuchten voerden, die hier en daar in de vlakke verstrooid lagen. In 't voorjaar waren de bermten langs de heggen en glooïngen der weiden dicht bewassen met heerlijk riekende boschviooltjes en groote, zachtgele berenooren. De heggen, welke overal als met een sneeuw wit laken door de tallooze meidoorns bedekt waren, teekenden zich scherp af tegen den blauwen hemel, of tegen 't jonge groen der velden. Later, in de Junimaand, waren de lang uitgeschoten, buigzame takken der wilde rozelaars bezaaid met hun fijngetinte bloemen, die door haar kortstondigen bloei zoo verrassend schoon zijn. In dien tijd vervroolijkten de korenbloemen en klaprozen ook 't goudgeel graan.

Vreemd, niet waar? Verscheiden voorjaren had Valentijn in dit paradijsje doorgebracht en 't was hem nog nooit opgevallen, hoe schoon dit alles dan was. Soms rukte hij ruw een bos bloemen af, doch alleen om ze baldadig te vernielen en ze in den wind te werpen, of in 't slijk aan den weg te smijten. Hij zag liever, dat de boomen hun bloesems verloren om de vruchten te zien rijpen. Natuurlijk behoefde men hem niet te vragen, of hij iets gevoelde van Gods majesteit, die in dit prachtig natuurschoon zoo treffend uitkomt. Wellicht had hij in zijn roekeloosheid zelfs niet eens opgemerkt, hoe verruklijk

het blauw des hemels 't frissche Aprilgroen siert.

Het huis van vader Burkman had noch tuin, noch boomgaard, daar zijn bezittingen buiten 't dorp lagen; het zag uit op de dorpsstraat. Vlak er naast, alleen door een rechte, onbebouwde strook lands en een heg als omheining gescheiden, stond een andere, kleine, armlijke woning, omgeven door een tuintje, waar een pereboom, eenige groenten en veldvruchten groeiden. Dit eigendommetje behoorde een arme weduwe toe, welke slechts één dochtertje had, dat een paar jaren jonger was dan Valentijn. Men zou allicht vermoeden, dat twee kinderen, die beiden noch broërs, noch zusters hadden en zoo dicht bij elkaar woonden, dat ze elkaar elk uur van den dag konden zien en spreken, goede vrienden moesten zijn; doch verre van dien. Jaantje was erg bang voor haar buurjongen; dat wel te begrijpen was, daar Valentijn zich vermaakte door haar over de heg heen met steenen te gooien en haar leelijke woorden toe te roepen.

Meer dan eens was haar moeder er over gaan klagen bij den vader van den deugniet; doch wijl deze haar gewoonlijk slecht had ontvangen en zij bemerkt had, dat de schuldige na haar bezoek gevoelige straf had gekregen, had zij dit nagelaten. Zij wist dat zulk een hardvochtig slaan, den knaap eer verbitteren, dan verbeteren zou.

De weduwe Moerdijk was een fatsoenlijke vrouw; wat meer zegt, zij vreesde den Heere en voedde Jaantje daarin op; zoodat zij uit liefde tot haar naaste, liever onrecht leed, dan kwaad met kwaad te vergelden. Van goede arkomst, waren niet weinig

beproevingen haar deel geweest, en toen haar echtgenoot, na langdurig sukkelen, was heengegaan, in de ruste, welke daar overblijft voor het volks Gods, had zij met de vrouw, welke bij den profeet Elisa hulp kwam inroepen, ook wel kunnen getuigen: „en gij weet, dat mijn man nog levende den Heere zeer vreesde”.

Thans was die steun haar ontnomen en kwam zij met tobben en zwoegen de wereld door. Haar levensvreugde was haar éénig kind, dat, hoe jong ook, zich door stillen vrede en innige liefde tot Jezus onderscheidde. Jaantje was erg bang voor Valentijn; doch zij haatte hem niet. Integendeel stelde zij een levendig belang in hem. Haar moeder had haar gezegd, dat Valentijn diep te beklagen was, omdat hij nooit een hartlijk woord vernam en niemand hem van den slechten weg zocht af te brengen. Diep medelijden hadden beiden met den armen jongen, als ze zijn geschrei hoorden, wanneer de hardhandige Burkman zijn zoon kastijdde. Vooral ontroerde Jaantje dan; want nimmer had moeder haar geslagen. Een droevige blik der weduwe was reeds een gevoelige straf voor haar, als zij kwaad had gedaan. Van ganscher harte hoopte zij, dat Valentijn nog eens tot inkeer mocht komen en daar zij zich letterlijk hield aan de woorden van 't Evangelie: „Hebt uw vijanden lief, doet wèl dengenen, die u haten en *bidt* voor degenen, die u geweld aandoen,” ging er geen avond voorbij, waarop zij niet voor 't treurige gezin der Burkmans bad. Toch was zij te bang voor Valentijn om hem een woord te durven zeggen en was haar moeder niet bij haar, dan hield zij zich uit voorzichtigheid

in dat gedeelte van 't tuintje op, dat 't verst verwijderd was van buurmans huis. Die ruimte was evenwel zeer beperkt en Valentijnscheen onuitputtelijk in het bedenken van allerlei om Jaantje te plagen. Zij hield dol veel van bloemen. In 't tuintje waren heele randen van zuiver witte anjers, die zulk een heerlijken geur verspreiden. Juist begonnen zij te bloeien, toen zij ze op zekeren morgen geheel geknakt vond, bedolven onder harde kluiten aarde, die over de heg geworpen waren. Wie dit gedaan had, kon zij licht vermoeden. Zij knielde bij haar arme bloempjes neêr en beproefde ze overeind te helpen en deed er met haar handjes zooveel mogelijk de aarde af. Schreiend van verdriet bemerkte zij, dat ze voor goed bedorven waren. Een spottend gelach deed haar opzien. Vlak vóór haar stond Valentijn over de heg sarrend te grijnzen en allerlei leelijke gezichten te trekken. Hij had er o, zoo'n schik in, dat hij hier zulk een leed had aangericht. Jaantje zag hem door haar tranen heen meelijdend aan, keerde daarop haar hoofdje om en ging in huis zonder iets te zeggen. Valentijn had verwijtingen, ja, verweuschingen verwacht. Deze stille gelatenheid veraste hem op een zonderlinge wijze en maakte meer invloed op hem, dan een vloed van scherpe woorden zou gedaan hebben. Valsche schaamte hield hem er van terug; doch hij zou wel over de heg heen, haar hebben willen naroeppen: „Jaantje, vergeef het me!”... Hij volgde die goede ingeving zijns harten evenwel niet op en — verhardde zich op nieuw, tegen beter weten in. Maar laat ons verder hooren.

III.

Een beschermeling opgegeten.

Jaantje hield veel van bloemen, maar misschien nog meer van haar konijntje. Nu, het was er dan ook een, zooals er weinige gevonden worden. Zijn wol was zacht, zilverachtig grijs en had een allerliefst fijn neusje en paarlemoerachtige ooren. Zijn meesteresje had het den naam van „Parel” gegeven. Nooit nam zij het uit zijn hokje, dan met de grootste voorzichtigheid en wanneer zij er ten volle van verzekerd was, dat Valentijn zich niet in de nabijheid bevond; want meer dan eens had hij te kennen gegeven, dat hij 't mooie vel van dit aardige diertje wenschte te bezitten en Jaantje rekende hem er best toe in staat om haar konijntje, dat zijns gelijke niet had, 't vel af te stroopen. Al hield zij 't beestje dus zoo ver mogelijk buiten zijn bereik, 't konijntje scheen met haar bezorgdheid te spotten; want altoos trachtte het bij de heg te komen, waarachter het gevaar dreigde. Zóó had zij het niet uit zijn hokje gehaald om het de vrije lucht te doen inademen en in 't lieve zonnetje te zetten, of het spartelde zoo erg in haar armen, dat zij gedwongen was, het los te laten en dan — snelde het dartele, fraaie diertje zoo hard 't kon naar den kant van de heg; ja, had er blijkbaar pret in om daar weg te kruipen. Welk een angst voor Jaantje, als zij het niet durfde opjagen uit vrees, dat het in buurmans tuin zou springen en ze het toch pakken wilde. En 't was net, of de kleine

guit haar begreep en als speelde hij met haar, zich niet liet grijpen, voor zij zich te afgemat gevoelde om 't langer te vervolgen. Na zooveel te hebben uitgestaan, nam Jaantje zich voor, dat Parel niet meer in 't tuintje zou komen en dat 't konijntje voortaan zijn koolbladeren in zijn donker hokje zou opeten. Jammer voor haar, dat zij hierin haar woord niet hield. Altoos verplaatste zich haar meêwarig hart in 't leed van anderen, al was 't ook maar een konijntje. „Wat zou er van *mij* worden,” dacht zij, „als men *mij* eens in een donker kamertje opsloot en *mij* koolbladeren te eten gaf?” — Meelijdend opende zij 't valdeurtje en haar schelmpje mocht weêr rondnuppelen, zooveel het wilde. Verscheiden malen had zij Parel reeds zijn vrijheid doen genieten en om hem de grootste angsten uitgestaan, toen haar lieveling op nieuw verdween en wel in de door haar gevreesde richting. Zij zocht, riep, schreide, maar — alles te vergeefs.

Dien avond was haar hoofdkussen doorweekt van tranen en toen zij den volgenden morgen ontwaakte en weêr aan haar verlies dacht, was zij ontroostbaar. Of moeder haar al verzekerde, dat ze, zoodra zij wat geld te missen had, voor haar een ander, nog fraaijer konijntje zou koopen, het baatte niets. Zoo aardig als Parel kon geen ander konijntje zijn.

Eenige dageu lang, nadat Parel verdwenen was, zag men Valentijn maar niet verschijnen. Men zou gezegd hebben, dat hij zich verborgen hield, of, dat ook hij voor goed verdwenen was. Eindelijk, toen Jaantje eens mistroostig in 't tuintje zat te turen en als gedachteloos in de richting staarde, waarin haar

beschermeling 't laatst gezien was, overviel haar eensklaps een zekere gewaarwording alsof er naar haar gezien werd. En dit was wezenlijk zoo; want 't hoofd van Valentijn stak boven de heg uit en grijsde haar sarrend tegen. In 't eerst wilde zij opstaan en zich in huis begeven; doch 't was als schoot haar een gedachte te binnen en in plaats van de vlucht te nemen, stapte zij moedig op den deugniet toe.

„Valentijn,” vroeg zij, „weet je ook, waar mijn konijntje, mijn arme Parel is? Hebt gij het soms gezien?” — Zij zag hem daarbij moedig in de oogen, die hij neêrsloeg; terwijl hij onthutst, doch met zekere, kwalijk door hem te verbergen verwarring uitriep: „Ik heb nog nooit zoo iets lekkers gegeten!”

Jaantje zag hem nog altoos aan, maar thans met verwondering, omdat zij niet aanstonds begreep, hoe dit een antwoord kon zijn op haar vraag. Zijn spottende blik deed eensklaps voor haar een licht opgaan. Zij sloeg beide handjes voor de oogen, om hem, die zóó iets doen kon, niet te zien en vluchtte heen.

Een boosaardig lachen volgde haar na. Was 't waar? Zou 't zilvergrijs konijntje dit lot ondergaan hebben? Neen, zij kon het niet gelooven en toch scheen het waar te zijn.....

Toen de weduwe binnenkwam, vond zij Jaantje ineen gedoken in een donker hoekje van de kamer zitten snikken. Het duurde geruimen tijd, eer zij de oorzaak van dit hernieuwd verdriet te weten kwam; want Jaantje kon het maar niet van zich verkrijgen om deze vreeslijke woorden te uiten: „Parel is opgegoten!”....

Toen vrouw Moerdijk de waarheid had vernomen, was zij minder ontsteld, dan haar kind wel verwacht had. Zij wist immers maar al te goed, dat het over 't algemeen het lot van konijnen is, opgegeten te worden, al zijn ze nog zoo fraai en geliefkoosd. Zeer verontwaardigd was zij echter over den vader van Valentijn, daar deze zich tot zóó iets had kunnen leenen en zij besloot om er den volgenden dag, als haar drift bedaard zou zijn, heen te gaan en hem tot verantwoording te roepen over deze lage daad: Een arme weduwe van haar eenig konijntje te be-rooven en dat tot middagmaal te gebruiken, was wat al te kras voor een eerlijk man. Wie denkt hier niet aan den profeet Nathan, toen hij Koning David de gelijkenis van 't eenig oilam verhaalde? — Was David schuldig, de vader van Valentijn in geenen deele. Wat was er toch gebeurd, zonder dat Burkman er 't minste van af wist? 's Avonds, nadat Parel aan Jaantjes vervolgingen ontsnapt was, had Valentijn het bevend van angst achter de heg gevonden, waar het den doorgang niet meer had kunnen terug vinden. Hij had het stil opgevangen, vóór de nacht inviel, het in een gesloten mand gedaan en den volgenden morgen aan een boerin buiten 't dorp verkocht, die er hem meer geld voor had gegeven, dan de dief verwacht had, omdat zij de kleur van Parel zoo eigenaardig had gevonden.

Vrouw Moerdijk werd door Burkman norsch ont-vangen. De man, die er altoos op snoefde, dat hij nooit iemand voor een cent had te kort gedaan, en zich dus zeer beleedigd gevoelde, omdat men hem verdacht van een konijn te hebben gestolen en op-

gegeten, zette haar buiten de deur en bedreigde haar met een aanklacht van laster te zullen indienen.

Die arme vrouw, wat was ze ontsteld! „Gelukkig,” dacht ze, „heb ik hem niet bepaald voor een dief uitgemaakt, omdat ik er bedaard heenging en mijn woorden wèl overwoog.” — Jaantje, hoe bedroefd ook, kreeg door dit geval een gelukkige afleiding in haar verdriet. Maar wie zich het minst op zijn gemak gevoelde was Valentijn. En dat uit wroeging over zijn slechte daad? In geenen deele. Hij was inwendig vergramd op Jaantje en had haar ik weet niet wat willen doen, om zich op haar te wreken over 't leed, dat hij zelf haar had aangedaan. Zoo kan de zonde iemand verblinden. En waarom was haar kwelgeest zoozeer op haar gebeten? Eenvoudig, omdat zij hem geen enkel verwijt had gedaan. Hij verfoeide haar en deed alle moeite om niet meer aan haar te denken. Dit gelukte hem echter niet; want gedurig zag hij in zijn verbeelding dat kleine meisje met haar ontsteld gelaat vóór zich. Die groote, doordringende oogen, welke hem hadden aangestaard zonder dat er een woord uit haar mond ging! Het was hem ondraaglijk, daaraan altoos te moeten denken. En dan, dat geld!... Onwillekeurig betastte hij het in den zak; want 't was hem, alsof het hem tusschen de vingers brandde. Zou hij er iets voor koopen? Zou hij het weggeven, om 't maar 't kwijt te zijn? Noch 't een, noch 't ander; want niets stond hem meer aan. De onvrede, die zich van hem had meester gemaakt, was te groot. Gemelijk en ontdaan ging hij daarheen. Hij was de schuld, dat zijn eerlijke vader misschien nog als dief zou worden nagewezen.

Wanneer men hem te voren gezegd had, dat hij een groot geldstuk in den zak zou laten zitten, zonder er snoeperijen voor te koopen, hij zou er om gelachen hebben, wel beter wetende. Wanneer men hem verder verzekerd had, dat hij het in een papier zou wikkelen en het in een zijner Zondagsschoenen zou verbergen, hij zou 't evenmin geloofd hebben. En toch deed hij dit; niet uit angst voor ontdekking, maar om het te vergeten, nadat hij in zulk een stemming drie dagen lang door 't dorp had gedwaald, zonder er toe te kunnen komen om zich van den diefstal te ontdoen. Jaantje kwam bijna niet meer in 't tuintje. Zij kon 't niet van zich verkrijgen om 't ledige konijnenhokje aan te zien. En daarbij was zij nog bang ook. Of het een soort van haat, of afschuw van Valentijn was, dat wist zij zich niet te verklaren en zoo stond zij verwonderd over zichzelf.

IV.

Een blijde morgen en een treurige middag.

Onder de werkhuizen, waar vrouw Moerdijk heenging om er schoon te maken of de wasch te doen, waren er, waar men niet gaarne zag, dat de weduwe haar kind meêbracht. Men beeldde zich in, dat de werkster dan minder vlug en minder goed werkte. Jaantjes moeder was een gevoelige vrouw, die niet kon verdragen, dat men haar kind koel en onwelkom bejegende. Vandaar, dat Jaantje sommige dagen thuis

moest blijven. In plaats van evenals voorheen zich te midden harer bloemen met haar konijntje in 't gezellige tuintje te begeven, om met een blij gemoed in de schaduw van den pereboom naar de vogeltjes te luisteren, terwijl zij naaide of aan de breikous vorderde, sloot zij zich thans in de lage, donkere kamer op en was ook dan nog somtijds niet gerust.

Een van moeders klanten, zekere Mevrouw Kerson evenwel kon niet velen, dat de weduwe haar eenig kind alleen thuis liet. Vrouw Moerdijk moest, als zij bij die dame uit wasschen ging, Jaantje altoos meëbrengen; want zij hield veel van kinderen. De hare waren nu reeds gehuwd en zij bewoonde als weduwe een aardig buitenhuisje door een boomgaard omgeven. Zelf was zij nog bedrijvig genoeg; doch tot 't doen van de wasch, of ander zwaar huiswerk schoten haar krachten te kort. Wat was Jaantje gelukkig, wanneer zij, gewapend met haar boterhammenmandje naast moeder voortstapte om een heelen dag bij haar te mogen blijven. Was 't tijd om haar twaalfuurtje te gebruiken, — daar vrouw Moerdijk niet naar huis ging voor na den middag, — dan wist ze haar hoekje reeds te vinden, waar zij zoo vredig zat, omdat zij in de nabijheid harer moeder was. Meermalen kwam Mevrouw dan eens bij haar zitten keuvelen en had zij Jaantje iets lekkers meëgebracht; 't zij een stukje taart, of een koekje, of vruchten, als de tijd het zoo meëbracht.

„Is dat alles?” vroeg zij dan schalks, als om Jaantje te plagen. „Ge eet niet meer dan een vogeltje!”

„Wel, Mevrouw, hoe kunt u dat zeggen?” vroeg

zij dan; want ze kon zich maar niet begrijpen, dat zoo'n flinke boterham voor haar niet genoeg kon zijn.

Mevrouw tikte haar daarbij eens op haar wangetje en zei dan: „Wel kleine, een vogeltje eet tot het genoeg verzadigd is en dat doet gij immers ook? Omdat ge zooveel grooter zijt, daarom is uw boterham ook heel wat dikker, nietwaar?” En zoo lachten zij samen en waren goede maatjes. Mevrouw ging daarop naar de keuken en kwam met een handvol heerlijke kersen terug. Het waren de eerste uit den boomgaard. Ze zagen er uit om te stelen en toen zij ze in Jaantjes mandje liet glijden, zei ze vriendelijk: „Ga die nu eens lekkertjes in den boomgaard opeten. In dien tusschentijd loop ik eens bij uw moeder in 't waschhuis.”

Honderdmaal liever had Jaantje haar vergezeld om de sappige kersen niet alleen aan moeder te laten zien, maar er haar ook van te laten proeven; doch den vriendelijken wenk van Mevrouw voor een bevel opnemende, bedankte zij haar bescheiden en gehoorzaamde dadelijk; hoewel zij liever op de bank achter 't huis zou zijn gebleven. Zij durfde dit echter niet zeggen.

Toen zij eenmaal onder de schaduw van een kerseboom in 't gras zat, begon zij haar boterham verder op te eten, om daarna eens van de gekregen kersen te proeven; want zij was voornemens om die te bewaren, tot zij met moeder naar huis zou gaan. Er kwam intusschen niets van, omdat een groote wesp al gonzend om haar heen vloog en haar mandje al dichter en dichter naderde, alsof zij het op haar kersen voorzien had. Dit gevlieg om haar heen ver-

... had zij de voetstappen niet gehoord van iemand, die op
't pad achter haar aankwam. Bladz. 23.

ontrustte haar en alsof 't nog niet erg genoeg was, bemerkte zij, dat nog brutaler mieren tegen haar beentjes begonnen op te kruipen, om ook op de sappige kersen af te komen. Ja, er liepen er zelfs reeds over de kaas van haar boterham. Jaántje vloog overeind en schudde de lastige gasten zooveel mogelijk van haar af en vluchtte met haar mandje aan den arm op een hek, dat den boomgaard afsloot, langs een smal voetpad. Toen zij bemerkte, dat zij daar veilig was, sloeg zij een arm om den post van 't hek, om haar evenwicht niet te verliezen en beschouwde de helroode kersen met begeerige blikken; hoewel zij er nog geen enkele van genomen had, hoe verruklijk zij er ook uitzagen. „Mocht moeder nu maar gauw komen,” dacht zij, „wat zouden we dan samen smullen. Hoe lief van Mevrouw om mij zoo te verrassen! Wat zal moeder er van staan kijken; want ze zijn om van te watertanden. En hoe vroeg in den tijd! Ik zie in heel den boomgaard nog geen rijpe kersen”.....

Geheel in haar lieflijke gedachten verzonken, had zij de voetstappen niet gehoord van iemand, die op 't pad achter haar aankwam. En geen wonder; want een poesje had niet zachter kunnen stappen. Zij was er dus door niets op voorbereid, dat zij op eens een merg-en-been-doordringend gegil zou hooren, vlak achter haar. Tegelijk ontrukte een woeste hand haar 't mandje en daar zij dit in haar ontsteltenis niet losliet, verloor zij 't evenwicht, liet den post van 't hek los en viel achterover tegen den grond. Me dunkt, ge raadt al, wie de roover was. Niemand anders dan Valentijn, die hartelijk lachende al de

kersen opat en zonder op pitten of stelen te letten, er twee, drie tegelijk naar binnen sloeg.

Toen hij bemerkte, dat Jaantje niet opstond, riep hij toornig: „Halo, zult ge opstaan? Je moet me niet van die kunsten verkoopen, hoor! Och wat, je hebt je in 't minst niet bezeerd! Komaan, op! of ik zal je”... Maar Jaantje antwoordde niet. Wel poogde zij op te staan, doch zij had zulk een vreemd gevoel, net of al haar leden tintelden. Zij kon onmogelijk overeind komen. „Kom, sta je op?” vroeg de snoodaard ongeduldig; „je maakt een drukte, alsof je van den toren gevallen was!”... Hij trok haar bij den arm; doch zij kon zich niet verroeren en die ruwe greep deed haar pijnlijk zuchten en steunen. Bovendien was zij zoo bleek als een lijk. Valentijn raakte nu eenigszins van zijn stuk. Wat zou hij doen? Om hulp roepen? Maar dan zou iedereen immers weten, dat hij haar dien val veroorzaakt had. Wegloopen, zonder iets te zeggen? Dat durfde hij niet aan, nu hij bemerkte, hoe naar zij er uitzag. Als zij het eens bestierf! Dan was hij immers haar moordenaar geworden? Nooit had hij zich zoo beangst gevoeld. En toch, kwam zij er niet van op, dan zou ze immers niet kunnen vertellen, wat er eigenlijk was voorgevallen. Onder dien stroom van overleggingen hoorde hij voetstappen en weldra zag hij een man verschijnen met een pakje aan een stok over zijn schouder. Hij ijldde hem tegemoet en riep hem door de heg heen. Blijkbaar had de voorbijganger niet veel lust om zich onderweg lang op te houden; maar toen hij daar in 't verschiep een doodsbleek meisje in, 't gras zag liggen, trad hij nader en reikte Valentijn zijn pakje toe.

Daarop nam hij 't kind voorzichtig in de armen en vroeg waar ergens hij het zou kunnen beendragen. Valentijn wees hem 't huis aan, dat half verscholen onder de schaduw der kerseboomen vóór hem lag.

V.

Wat de liefde vermag.

Kwelijk kon de deugniet anders doen, dan den man te volgen, wiens pakje hij in de hand droeg; hoewel hem de lust becroop om dit weg te werpen en 't op een loopen te zetten. Om geen verdenking op zich te laden, nu hij niet wist, hoe 't ongeval zou afloopen, diende hij den man wel den weg te blijven wijzen naar de woning van Mevrouw Kerson. Buitendien was hij, zooals elke misdadiger, bedremmeld en zonder moed.

De weduwe Moerdijk was de eerste, die den treurigen stoet opmerkte. Toen zij haar lieve Jaantje machteloos op de armen van een onbekende zag naderen, overmeesterde haar een ontsteltenis, zooals zij nog nooit had ondervonden. Zij was buiten staat om een voet te verzetten; ja, zelfs om een jammerkreet uit te brengen.

Mevrouw Kerson had echter de naderenden ook in 't oog gekregen. Zoo vlug als haar kortademigheid het haar veroorloofde, ijelde zij op hen toe en vroeg met bevende stem, wat er was voorgevallen. Al sprekende was men de keuken binnengetreden en had de weduwe haar dochtertje in de armen

overgenomen van den onbekende. Dood was haar Jaantje gelukkig niet, zooals zij een oogenblik gevreesd had; want hoewel zij er bleek en ontdaan uitzag, glimlachte zij zacht tegen haar; doch 't spreken scheen haar ondoenlijk.

„Maar wat is er dan toch eigenlijk gebeurd?” vroeg Mevrouw Kerson.

„Hier is een jongen,” sprak de man, „die er meer van weet dan ik,” en toen hij zich omdraaide ten einde Valentijn aan te wijzen, bemerkte hij, dat de vogel gevlogen was; ten minste zijn pakje lag in een hoek tegen den grond en hij ontwaarde zijn geleider niet meer, terwijl de keukendeur nog half open stond.

„Jaantje, zeg me toch wat er met je gebeurd is, lieve!” sprak de moeder met tranen in de oogen.

„Ik — ben van 't hek — achterover gevallen op een steen,” sprak de kleine al zuchtende. „Ik heb me wel zeer gedaan; maar — 't zal — wel overgaan, lieve moeder,” kwam er al steunend verder uit.

„Op een hek? zegt ge; maar ik begrijp je niet, kind. Hoe kwam je op dat hek?” vroeg moeder.

„Omdat ik bang was voor de mieren, die in 't gras over me heen kropen, klom ik op 't hek en hield me er aan vast. Ik verloor 't evenwicht en zoo viel ik,” gaf Jaantje ten antwoord.

De behulpzame man, die geen tijd meer had, vertrok, nadat Mevrouw Kerson hem bedankt en hem een glas wijn gegeven had. Overal keek hij rond naar den verdwenen knaap; want 't stond bij hem vast, dat deze, hoe dan ook, de schuldige was. Te vergeefs; de jongen, dien hij niet kende, was weg en bleef weg.

Jaantje werd op 't bed van Mevrouw gelegd en deze maakte eigenhandig een pijnstillend geneesmiddel gereed, dat, zooals de verkooper voorgaf, alle kwalen kon herstellen.

Daarna viel de kleine in slaap; doch na een korte sluimering ontwaakte zij, huiverende over al haar leden.

Helaas, 't lieve meisje was ernstiger ziek, dan haar moeder en Mevrouw wel vermoed hadden. Aan den avond van dien dag leed zij hevige pijnen en moest zij met een rijtuig naar huis worden gebracht, omdat zij niet meer loopen kon.

De dokter van 't dorp wist niet, wat hij er van denken moest. Volgens hem waren haar zenuwen aangedaan en moest de weduwe haar maar veel versterkende middelen geven. Met den tijd, hoopte hij, zou het wel weêr terecht komen. Dat was de eenige troost, dien hij de arme moeder geven kon...

Niettegenstaande die verzekering gingen er weken en maanden voorbij en bleef de arme lijderes zooals zij was. Haar verlamde beentjes bleven roerloos liggen en bij de minste aanraking leed zij geweldige pijn.

De weduwe was thans gedwongen thuis te blijven en moest haar werkhuizen er aan geven, daar zij haar ongelukkig kind niet aan haar lot kon overlaten, al waren de verdiensten thans noodiger dan ooit. Zij nam werk aan huis van lieden, die haar wel mochten lijden en haar leed wilden verzachten; doch hoe gering was 't loon, dat zij daarvoor kreeg! Zoo trad weldra de armoede haar huisje binnen en zonder den trouwen steun van Mevrouw Kerson zoude weduwe er nog erger aan toe zijn geweest. Er ging geen

week voorbij, of deze dame zond iets versterkends aan haar kleine beschermeling en hoewel het haar heel wat moeite kostte, omdat zij zoo slecht ter been was, kwam zij zelf Jaantje tweemaal bezoeken. In Juli bracht zij haar de laatste kersen uit haar boomgaard.

„Ziehier, arme kleine,” sprak zij, „de laatste kersen van dezen zomer. Ge hebt de eerste gegeten, nu moet ge ook eens recht smullen aan de laatste.” Jaantjes bleeke wangen kregen een licht blosje; doch zij zei niets.

„Waren ze niet lekker, die eerste?” vervolgde zij.

„Ze waren prachtig mooi, Mevrouw, nog mooier dan deze,” zei Jaantje.

„Mooi? Ja, ongetwijfeld waren ze dat; doch ik vroeg u, of ze *lekker* waren? Het mandje, dat we in den boomgaard vonden, nadat men je had opgenomen, was geheel ledig.” — Arme Jaantje! En ge hadt er geen enkele van geproefd!...

Toen Mevrouw vertrokken was, zag haar moeder haar aan en ging bij haar zitten.

„Jaantje,” sprak zij, „gij hebt die eerste kersen niet opgegeten; is 't niet zoo?”

Haar dochtertje kreeg een kleur en zweeg stil.

„En gij zijt niet *vanzelf* zoo erg gevallen. Die slechte jongen van Burkman heeft je van 't hek afgestooten om je de kersen afhandig te maken; daar ben ik zeker van. Eén ding is me dadelijk opgevallen, toen we 't mandje vonden. Nergens was één enkele steel of pit te vinden.”

Jaantje zag haar moeder met een smeekenden blik aan; ja, zoo engelachtig, dat de goede vrouw er door bewogen raakte.

„Moeder,” sprak zij met een stem, die even zacht als haar blik was, „ik spreek daar liever niet meer over.”

„Welnu, lieve, we zullen er dan ook maar niet meer over spreken. Ik zal er niet meer naar vragen. God zegene u, mijn engel,” sprak de moeder gelaten. Zooveel liefde, die alles bedekt, had zij bij haar kind niet verwacht.

VI.

Een verontrust geweten.

En hoe ging 't nu met Valentijn in de dagen, die voor de zieke en haar moeder zoo traag voortkroepen? zal men allicht vragen. Is hij nu weêr als van ouds gaan rondslechteren met andere bengels, om hier of daar opnieuw streken uit te halen? Neen, in 't geheel niet. Valentijn ontweek zijn makkers. Hij kwam bijna niet meer buiten de deur en aan huis durfden de deugnieten hem niet afhalen; want „de oude” was lang niet malsch en vader Burkman vreesden zij. Valentijn zag er treurig en in zichzelf gekeerd uit en als men hem vroeg, wat er aan scheelde, dan antwoordde hij op ruwen toon, dat 't niemand aanging, of hij wilde uitgaan, of thuis blijven. Vaak stond hij voor 't venster, waaruit hij de woning van de weduwe Moerdijk zien kon, alsof hij daar iets zocht waar te nemen. Ontmoette zij hem echter op straat of elders, dan maakte hij zich zoo snel mogelijk uit de voeten. Nooit vroeg hij iemand, hoe

de zieke het maakte; maar wie hem goed had aangekeken, die zou wel bemerkt hebben, dat hij gretig ieder woord opving, dat op Jaantje betrekking had. Zulk een harde tuchtmeester is het geweten, indien het eenmaal ontwaakt.

Op zekeren avond zei „de oude” tot Burkman: „Die kleine van de weduwe hier naast zal 't niet lang meer maken, naar ik hoor. De dokter zegt, dat zij iets aan 't ruggemerg mankeert en dat is leelijk.”

„Och wat!” antwoordde deze onverschillig; „hongerlijders kunnen heel wat uitstaan, eer ze 't hoekje omgaan!”...

Dien nacht deed Valentijn bijna geen oog dicht en vóór de dag nog was aangebroken, sloop hij steelsgewijze de deur uit. 't Was zomerdag; dus nog zeer vroeg. Langs binnenpaden begaf hij zich buiten 't dorp.

Door 't veld, dat nog vochtig was van den dauw, naderde hij een boerderij. Iedereen zou opgetogen zijn geweest bij den aanblik der heerlijke natuur. Aan elk grassprietje hing een dauwdroppele, die schitterde in de vroolijke morgenzon, als ware het een diamantje. Elk bloempje deed het kelkje open, als om den dageraad te begroeten. De vogeltjes kweelden van tak tot tak. Valentijn bemerkte daar niets van. Met gefronst gelaat, gebogen hoofd en glurende blikken liep hij voort en voelde niet eens, hoe zijn hart loodzwaar was en hoorbaar klopte. Geen wonder. Er bestaat een stem des gewetens, of men 't erkennen wil, of niet. Zelfs de heiden ondervindt dat; hoeveel te meer een booswicht, die zich langen tijd verhard heeft tegen beter weten in. Hooren wij Kaïn, toen zijn geweten eenmaal ontwaakt was en hem ondanks

zijn onbeschaamde vraag: „Ben ik mijn broeders hoeder?” geen rust liet, niet uitroepen: „Mijn zonde is te groot, dan dat zij vergeven wordt! Ik zal zwervende en dolende zijn op aarde en ieder, die mij vindt, zal mij doodslaan?”... Valentijn zocht goed te maken, wat hij in zijn boosaardigheid had bedorven. Maar hoe? Door voort te gaan op den breeden weg, die hem ten verderve voerde. Thans had hij, om zijn geweten tot zwijgen te brengen het plan opgevat om — *te gaan stelen*. Hoe? zegt ge, versta ik goed? Zou Valentijn nu *gaan stelen* en dat om zijn geweten tot rust te brengen? Luister maar verder en ge zult zien, dat 't zóo is en niet anders. Zóó verblindt de zonde.

Aan de boerderij gekomen, ging de prachtige zomerzon in al haar gloed van achter de heuvelen op en reeds was daar beweging en drukte om 't huis heen. De staldeuren stonden open en de beesten kwamen er langzaam uit, om buiten gekomen, te gaan huppelen door de weide, of te gaan drinken. De maaiers, op den grond gezeten, scherpten hun zeisen. Andere lieden trokken gewapend met harken of hooivorken naar de velden. De boerin zelf stond aan de voordeur haar bevelen te geven en hield met de eene hand haar boezelaar op, waarin 't graan was, dat zij onder de luidruchtige bewoners van 't hoenderhok rondstrooide. Toen Valentijn dit waarnam, verschool hij zich achter de heg en bereikte van daar uit een boschje, waaruit hij, zonder gezien te worden, alles gadesloeg, wat er om de boerderij heen, voorviel. Maar hoe hij ook rondgluurde, steeds bemerkte hij iemand, die hem in den weg scheen te

zijn. Nu eens was het een arbeider, welke met een schop op den schouder 't voetpad langs ging. Dan weêr was het een meid, die met een zware vracht voeder zich naar de varkens begaf. Wat ging er een vreugdegeschrei onder hen op, wanneer zij uitdeeling hield. Meestal was 't de boerin zelf, die zich nu hier en dan daar vertoonde, om op alles orde te stellen. Wat viel dit besmuikt wachten Valentijn lang. Hij had ergen honger; want hij had sinds den vorigen dag nog niets genuttigd; ook niet des avonds, toen „de oude” met haar verhaal aan Burkman zijn eetlust had bedorven. Zóó spande hij zich, al glurende en turende in, dat hij dit niet eens voelde, want hij zag geen kans zijn doel te bereiken. Tegen elf uur zag hij de meid, door een aankomenden knecht van de boerderij geholpen, met groote kannen rookende soep en een heelen stapel brood, dat voor de maaiers bestemd scheen, naar 't veld gaan. De zon stond hoog en haar stralen vielen bijkans loodrecht op 't dak van de boerderij, dat hierdoor wit gloeiend scheen. De vensterluiken waren alle gesloten en weldra werd het allerwegen doodstil. 't Was de stilte van 't mid-dagslaapje, dat zoo welkom is aan den buitenman, die vóór zonsopgang reeds aan den arbeid is.

Valentijn wist, dat 't gunstig oogenblik om zijn oogmerk uit te voeren, thans gekomen was. Doodstil sloop hij voetje voor voetje uit 't boschje, stak de weide en het erf over en bevond zich thans in den tuin, die nu geheel verlaten was. Omzichtig naderde hij een deurtje, dicht bij 't varkenshok; maar een oorverdoovend geknor deed hem terugsnellen. Angstig keek hij in 't rond om te zoeken, waar ergens hij

„Dat is Parel,” sprak hij tot zichzelf; „hij heeft zijns
gelijke niet.” Bladz. 33.

zich op dit openliggend plein zou kunnen verbergen. Na eenig overleg kroop hij achter een plank, die schuin tegen den muur stond en wachtte af, wat er volgen zou. Omdat hij niets verdachts waarnam, naderde hij de schuifdeur opnieuw. Weêr verbief zich hetzelfde geknor; doch hij zette er zich tegen in. „Nu of nooit,” mompelde hij en ging er zonder aarzelen dapper op los.

„Wat een meêvallertje!” dacht hij, toen hij zag, dat de schuifdeur niet van 't hangslot was voorzien. Zij ging zonder de minste moeite open en snuitjes van allerlei kleur en grootte vertoonden zich nieuwsgierig en snoeplustig voor de opening. Zeker verbeeldden de konijntjes zich, dat Valentijn hun lekker voêr kwam brengen. De arme gele, witte en bonte beestjes werden met stompen en slagen ruw ter zijde geduwd en hij strekte den arm uit om achter in 't hok twee zilvergrijze, paarlemoerachtige ooren te grijpen, niettegenstaande 't geweldig spartelen van 't konijn om niet gepakt te worden. „Dat is Parel,” sprak hij tot zichzelf; „hij heeft zijns gelijke niet.” En of Parel al worstelde en tegenstribbelde, hij werd uit 't hok gehaald, onder 't buis van Valentijn zoo goed mogelijk weggestopt en voort rende de roover met hem 't bosch in. Een oogenblik toefde hij om te zien, of men zijn diefstal ontdekt had; doch hieromtrent gerustgesteld, begaf hij zich langs binnenwegen naar huis.

VII.

Een onverwacht bezoek.

Dienzelfden namiddag zou men Valentijn zich nogmaals hebben kunnen zien verbergen; doch thans achter de tuinheg van vrouw Moerdijk. Hij had een gesloten mand naast zich staan, die iets levends scheen te bevatten en hij tuurde op haar huisje. Na lang bespied te hebben, zag hij de deur opengaan en Jaantjes moeder naar buiten treden. Zij sloot de huisdeur achter zich en stak den sleutel in den zak, toen zij heenging. Al had Valentijn dit laatste voorzien, zoo liet hij den moed niet zakken. De heg om 't tuintje was niet heel hoog; dus klom hij er overheen, zoodra de weduwe uit 't gezicht was. Zoo vaak had hij dit gedaan met kwade bedoelingen; waarom zou hij thans aarzelen, nu hij — altoos volgens *zijn* meening — het goede er meê voor had? Niettemin zag hij toch gedurig om, alsof hij een inbreker was. De mand had hij 't eerst over de heg geworpen. Voortsluipende kwam hij aan de niet gesloten zijdeur en door deze in de nauwe gang, waar hij Parel heel voorzichtig uit de mand nam. Nu trad hij behoedzaam de kamer binnen, waarvan de deur op een kier stond.

Heel achterin, in een bed zoo groot, dat Jaantje er bijkans niet in te vinden was, keerde een bleek, vervallen gezichtje zich naar hem toe. De schrik, welke Valentijn voorheen zoo'n pret veroorzaakte, deed hem thans pijnlijk aan, nu deze zich weer in haar oogen afteekende. Voetje voor voetje trad hij nader en

scheen met beide handen iets vast te houden, dat Jaantje niet zoo aanstonds kon onderscheiden. Verbijsterd bleef ze hem aanstaren, als naderde haar een gevreesd onheil. Ook Valentijn, door haar ontsteltenis aangegrepen, kon geen woord uitbrengen en toch deed hij een stap voorwaarts. Met gevouwen handjes, alsof zij den Heere om bescherming smeekte, lag ze neêr. Eensklaps doet een zachte en warme aanraking haar beven... Wat ziet zij?... Een mooie, zilvergrijze vacht, lange paarlemoerachtige ooren en een fijn rood neusje, in één woord, zij ziet Parel, die zich kort tegen haar aandrukt, alsof hij zijn oude meesteresje herkend heeft. Een vervoering van blijdschap maakt zich van haar meester en doet haar zelfs Valentijn vergeten, die genot heeft in haar vreugde; doch daar herinnert zij zich, dat *Parel is opgegeten*. Hij is 't dus *niet*; of, zij ziet alles vóór zich in een droombeeld. Zachtkens en mismooedig schuift zij 't van zich en toch — zij kan er haar oogen niet afhouden. Zou het werkelijk *haar* Parel zijn, die haar zoo goedig aankijkt? De herinnering aan de vreeslijke woorden van Valentijn doet haar nog weifelen. „Neen,” zegt ze verdrietig, „*hij* is 't *niet* en een ander wil ik niet hebben.”

„Maar Jaantje, hij is 't wêl!” riep Valentijn. „Zie maar eens die witte ster vóór op zijn kopje,”

„Ja,” vervolgde zij, „die witte ster is er ook en de ooren en 't neusje zijn 't ook; maar toch is 't niet mogelijk, want”... Hier brak zij af en hernam toen weêr: „*Hij* is 't niet, omdat”... En weêr bleef zij steken. 't Woord, dat zij op de lippen had, wilde er maar niet uit; doch Valentijn had haar begrepen. 't Bloed steeg hem naar de wangen.

„Neen, Jaantje! Wat ik toen gezegd heb, was niet waar. Ik zei 't maar om je te plagen. Ik heb Parel alleen maar verkocht aan de boerin; maar nu hebt ge hem terug,” verzekerde Valentijn haar met warmte.

„Hoe hebt ge het terug kunnen krijgen, als ze het gekocht had?” vroeg zij.

„Ik heb 't bij haar uit 't hok gehaald en niemand heeft mij gezien, sprak Valentijn.

„Dat vind ik aardig van je, Valentijn,” gaf zij ten antwoord; doch zij voelde in 't zelfde oogenblik, dat ook zij een kleur kreeg. Met haperende stem liet zij er op volgen:

„Maar hebt ge het zoo maar, zonder vragen bij haar weggehaald? Hebt ge het *gestolen*?”

„Omdat het van jou was, Jaantje,” gaf hij bedremmeld ten antwoord; want zijn ontwaakt geweten maakte hem beschaamd onder den oprecht dankbaren en toch bestraffenden blik van het meisje. Eensklaps hief hij zijn gebogen hoofd op en met verhelderd gelaat riep hij:

„Maar ik heb 't geld nog; ik zal 't de boerin terugbrengen.”

„O, wat een geluk!” riep zij op haar beurt; „ge moest er maar daadlijk heengaan.”

„Ja, maar misschien zou ze Parel niet willen missen: ik zal 't bij haar in de vensterbank leggen en er bij schrijven waarom,” hernam hij.

Dit zeggen bracht Jaantje geheel van streek; want hoe ongaarne zou zij Parel opnieuw missen. En toch 't besef van recht en onrecht behield zijn kracht. De manier, waarop Valentijn thans had gehandeld, keurde zij af en dat hij, hoe ondeugend ook, den

moed had gevonden om zijn misdrijf te herstellen, drong haar om op kinderlijke wijze hem toe te voegen:

„Valentijn, wat ben je toch een boel aardiger geworden; je moest heelemaal goed worden. Als de boerin Parel terug moet hebben en ze niet anders wil”... Plotseling hield zij op, daar haar stem door aandoening de noodige vastheid miste.

Dit ééne woord: „je bent een boel aardiger geworden,” hoorde de arme jongen thans voor de eerste maal in zijn leven. Zóó had nooit iemand hem toegesproken. En dat deed 't meisje, dat *hij* ongelukkig had gemaakt door zijn lust tot kwellen en sarren. De vertrouwlijke blik van Jaantje, waaruit slechts oprechte liefde sprak, vernietigde hem geheel.

„Is 't niet zoo,” vervolgde zij, „je wilt immers wel heelemaal goed worden?”

„Ik weet 't niet; 't is te moeilijk. Alleen zou ik willen, dat...” en hij zweeg op eens, zoo vol was zijn hart.

„Je zoudt willen?” herhaalde Jaantje met een onderzoekenden blik op hem.

„Ik zou willen, dat ik je niet zooveel leed had aangedaan,” stamelde hij zuchtend.

Arme Valentijn! Dit eenvoudig, kinderlijk woord van 't meisje, dat door zijn schuld daar zoo lijdend neerlag, drong hem diep in 't gemoed, dat zich zoo lang verhard had.

Op dit oogenblik rammelde een sleutel in 't slot van de voordeur. Vol verwarring zocht de bezoeker te vluchten; doch Jaantje hield hem er van terug. Bovendien was haar moeder reeds op den drempel van de kamer.

„Moeder,” riep zij haar met een vroolijke stem tegemoet, „ik heb Parel weêr terug!”

„Is 't mooglijk!” bracht deze in haar verwondering uit en zag den beschaamden knaap van ter zijde wantrouwend aan.

„Hij heeft hem me teruggebracht,” voegde zij er bij, terwijl zij op Valentijn wees.

„Hij?” vroeg de weduwe, met een achterdochtigen blik op hem. Zij scheen er volstrekt niet meê ingenomen, dat zij hem daar onverwacht in huis vond. Niettemin deelde zij in de vreugde van haar lieveling.

Vrouw Moerdijk was weldra op de hoogte gebracht van 't geen er gebeurd was en nadat zij Parel eens geliefkoosd had, keerde zij zich tot Valentijn en zei op strengen toon:

„Je hebt Parel dus voor de tweede maal gestolen, naar ik bemerk.”

„O, lieve moeder,” begon Jaantje opeens; „beknor hem toch niet! Hij heeft er niet bij nagedacht. Hij heeft me beloofd, dat hij 't geld aan de boerin zal gaan terugbrengen; want hij heeft er zoo'n spijt van, dat hij zoo verkeerd deed.”

„En hoe zal hij aan 't geld komen?” vroeg de moeder.

„Hij heeft 't bewaard, moeder! Hij heeft 't nog,” hernam Jaantje.

Haar moeder trok de schouders op en vervolgde spijtig: „En wie zal zoo iets van hem gaan gelooven? Hij geeft net zoo veel om te liegen, als om te stelen.”

Hoe hard moet 't iemand vallen, wanneer hij in oprechtheid beproeft om tot 't goede terug te keeren

en hij dan met verachting wordt bejegend wegens het kwade, dat men eenmaal gedaan heeft. Wat moet er in 't hart van den bekeerden apostel Paulus zijn omgegaan, toen hij zich te vergeefs bij de discipelen te Jeruzalem poogde te voegen, omdat zij hem wantrouwden, na de goddelooze vervolgingen, die hij in verblinden haat tegen de Christenen had doorgezet. En wat zal Barnabas dankbaar zijn geweest, die hem in liefde tot de gemeente inleidde. Deze verontschuldigde hem niet; maar vertroostte hem door 't verhaal van zijn waarachtige bekeering bekend te maken. Terecht noemde men hem een „zoon der vertroosting.”

Maar Jaantjes moeder was te boos en daarbij te openhartig van gemoed om het daarbij te laten en ze ging voort: „Misschien zou hij me nog willen wijsmaken, dat hij je nooit kwaad gedaan heeft en dat hij niet de oorzaak is van alles, wat je hebt geleden. Al heb je nimmer een woord tot zijn nadeel gezegd, ik weet maar al te goed, wat ik er van te denken heb. Kornaan, maak dat je weg komt, slechte knaap! Hoe ben je hier in huis durven komen!”

Vrouw Moerdijk vatte Valentijn bij den schouder om hem buiten de deur te zetten; doch Jaantje slaakte een smeekenden gil: „Moeder, o jaag hem niet weg, dien armen Valentijn! *Ik houd zooveel van hem!*”

Bij deze woorden liet de verbaasde moeder den jongen los, die midden in de kamer, als wezenloos staan bleef. Zij staarde haar dochttertje aan, wier aangezicht als door een hemelschen glans verhelderd was.

„*Gij houdt van hem, Jaantje, die je nooit anders*

dan kwaad heeft gedaan en die de oorzaak is van al je leed?" vroeg zij.

„Ja, moeder," sprak zij bijna fluisterend en aangedaan, „ik houd innig veel van hem..."

„Je draagt hem dus geen kwaad hart toe?" vroeg ze verder.

„O neen, moeder!" was 't antwoord.

De weduwe kon de oogen niet van haar kind afwenden; doch hoe zij ook staarde, zij onderscheidde niets, daar haar oogen verduisterd waren door tranen... „Dan moet *ik* hem ook wel vergeven," bracht zij eindlijk met moeite uit.

Hierop keerde zij zich tot Valentijn met een blik, waarin iets van de ziel van haar kind was te lezen. Ook Valentijn weende in stilte. Dit waren de eerste weldadige tranen, die hij in zijn leven stortte. Zulk een liefde en dat onverdiend, was hem te machtig!...

VIII.

Wie met tranen zaaien, zullen met vreugde oogsten.

Hoe Valentijn buiten 't huisje was gekomen, wist hij zelf niet. Een oogenblik bleef hij tegen den muur leunen, ontdaan over alles, wat erin hem was omgegaan. Tranen van stille vreugde vermengden zich met die van bitter berouw. Hij had Jaantje haar zilvergrijs konijntje kunnen weerbrengen; maar zou hij haar ooit haar gezondheid en de vrije beschikking over haar ledematen kunnen teruggeven?

Van dit oogenblik af begon er voor Valentijn een

nieuw leven. Niet, dat hij op eens een volmaakt voorbeeld voor anderen werd; want dit gebeurt zelden of ooit. Evenwel had hij voortaan slechts één begeerte, één doel; naamlijk om haar genoeg aan te doen, die hem zoo oprecht en zoo edelmoedig vergeven had. Hij scheen nu niet meer voor zichzelf te leven; maar voor 't kind, dat hij zoo wreedaardig gekweld had. Nooit had hij voorheen iets bijzonders in bloemen gezien; nu liep hij tuinen en velden door om zoover zijn ongeoefende vingers 't hem toelieten, frissche ruikertjes te maken om ze 't zieke Jaantje te brengen. De kleine lijderes nam ze met blijdschap en dankbaarheid aan, niettegenstaande ze met dezelfde hand werden aangeboden, die haar buiten staat had gesteld om ze ooit weêr als voorheen zelf te gaan plukken.

De winter kwam en er waren haast geen bloemen meer. Altoos lag Jaantje nog machteloos neer en de dagen, meestal ook de nachten vielen haar zoolang. Valentijn ging nu trouw school en gaf zich alle moeite om te leeren lezen; want hoewel hij reeds dertien jaar was, kende hij nauwlijks alle letters. Hij spande zich in om den verloren tijd weêr in te halen, doch ondervond maar al te zeer, hoe zijn zoolang verwaarloosde vermogens hem traag van bevassing hadden gemaakt. Jaantje was, ofschoon veel jonger, hem in alles vóór en als hij haar een bezoek bracht, hielp zij hem geregeld om zijn schade in te halen door hem te onderrichten. 't Was aardig om te zien, hoe zij daarbij net deed, alsof zij zijn oudere zuster was; want om zijn eigenliefde niet te kwetsen zorgde zij er altoos voor, hem niet te vernederen,

als 't bleek, hoe weinig bevassing hij had. Door den omgang met haar, dat met den dag toenam, werd de ruwe natuur van den knaap hoe langer hoe meer verzacht. 't Ging met hem evenals met een plant, die in 't wild opgroeit en daarna overgebracht in goeden grond, door snoeien en bemesten verandert in een sierlijk gewas, mits de dauw en de zonneshijn er niet bij ontbreken. Of er ooit vrucht zou gezien worden, zou de toekomst moeten leeren. Wat was er menschelijkerwijze te verwachten van een arm kind, dat nooit anders dan harde woorden had gehoord en tot afwisseling niets dan vinnige kastijding had gekregen? 't Goedaardige in hem was als verstompt en begraven geraakt onder een hardvochtige behandeling, totdat er licht in die duisternis scheen.

Er waren dagen, waarop Jaantje niet in staat was te spreken; ja, waarop zij niet velen kon, dat men tot haar sprak; dagen, waarop haar lijden bijkans ondraaglijk was. Dan zat Valentijn verder van haar af om haar niet te hinderen. Hij durfde dan niet eens spreken; maar zag met diep medelijden naar de plaats, waar zooveel smarten werden doorstaan. Poogde zij dan tegen hem of haar moeder te glimlachen om ze te troosten, dan leed zijn ziel meer, dan het scherpst verwijt had kunnen doen. Soms behandelde de weduwe hem ook wel grievend, als hij door zijn averechts doen of lateu haar gramschap prikkelde, want 't was net, of hij juist des te meer gerucht maakte, naarmate hij zich beijverde om alles zoo stil mogelijk te doen. Zijn somber voorkomen, als hij zat na te denken en zijn onhandigheid bij alles was de wakkere vrouw een aanstoot. Ja, zij had

hem oprecht vergeven en wilde gaarne vergeten, wat hij misdreven had; doch dit nam niet weg, dat zij zijn doen dikwerf verkeerd beoordeelde, omdat zij hem niet genoeg kende.

„Och, moè, duid 't hem niet ten kwade,” zei Jaantje dan; „want hij meent 't zoo goed, die arme jongen!”

Dit zeggen was voor haar moeder voldoende om Valentijn weêr vriendlijk toe te spreken en hem in veel te voorkomen.

Zoo kropen de duistere najaarsdagen voorbij en kreeg men reeds het Kerstfeest in 't verschiet. Het kon niet missen, of de algeheele verandering in 't gedrag van Valentijn moest zoowel „de oude” als zijn vader in 't oog vallen. De boerin had haar geld teruggekregen en spoedig begrepen waarom, toen Valentijn het in haar vensterbank had neêrgelegd in een papiertje, waarop met onduidelijke letters gekrabbeld stond: „Van Valentijn Burkman voor Parel.”

Naar zij zich herinnerde, was het 't zelfde geldstuk, dat zij voor 't konijn betaald had en toen Parel plotseling verdwenen was en niet weêr terug werd gebracht, begon alles haar duidelijker te worden, dan zij uit de weinige woorden op 't papiertje had kunnen opmaken. Zij loerde op Valentijn en overviel hem met de bedreiging, dat zij den diefstal bij 't gerecht zou aangeven, als hij Parel niet teruggaf. Hij, alles behalve op zijn mondje gevallen, bedreigde haar eveneens; want, zei hij haar: „je hadt 't konijn niet van me mogen koopen, zonder dat vader er van af wist en 't goedkeurde.”

Evenwel ging de boerin haar beklag toch bij Burk-

man doen. Had vrouw Moerdijk zijn gramschap moeten ondervinden over dat door hem verwenschte konijn, waarvan hij niets wist, de boerin kwam er bij den driftigen Burkman niet beter af. Nauwlijks had zij beenen gemaakt en was zij het erf af, of Valentijn kwam thuis.

„Nu, manneke,” sprak „de oude” bij zijn binnenkomen, „daar zal wat voor je op zitten, hoor! Je vader is zoo kwaad als een spin, nu die boerin hier geweest is, bij wie je haar konijn bent komen stelen. Straks heb je de poppen aan 't dansen, zeg ik maar.”

„Ga uit mijn oogen, dief, die je bent!” waren de eerste woorden, waarmeê vader Burkman zijn Valentijn verwelkomde. „En kom niet weêr over den vloer, voor ik het u zeg, deugniet! Je boevenstreken heb ik al lang genoeg zoeken te vergoëliken; doch nu is 't uit, hoor! Uit mijn oogen, zeg ik je!” —

„Vader,” antwoordde Valentijn met aandoening, „geef me een pak slagen, zooals ik nog nooit gehad heb en doe met mij, wat u wilt; want ik heb 't dubbel verdiend. Zonder er over na te denken, heb ik te laat leeren inzien, dat ik een dief ben geweest. Om Jaantje Moerdijk van hiernaast te plagen, heb ik stilletjes haar konijntje opgevangen en aan de boerin verkocht, omdat ik niet wist, waar ik het laten zou, zonder dat u het bemerkte. Toen ik er spijt van had, heb ik 't geld aan de boerin teruggebracht en 't konijntje weêr stil meêgenomen, zonder te vragen, of zij er genoeg nam, omdat zij ook u niet had gevraagd, of u goedvondt, dat ik het haar verkocht. Jaantje heeft het nu terug en is er zoo blij, zoo blij meê, dat ik er o, zoo'n spijt van

heb, dat ik het haar ontnam. Ik voel, dat ik er zware straf voor verdiend heb. Had ik mijn slechtheid maar ingezien, vóór ik zooveel ander kwaad deed; want niet alleen dit, maar ó, zooveel ander kwaad, dat ik bedreef, maakt het mij zoo naar. Nooit heb ik dit ingezien, voor Jaantje en haar moeder het mij duidelijk maakten. Ik heb mij vast voorgenomen om mij te beteren. Als u mij gestraft hebt, zal ik u om vergeving vragen; maar stoot mij toch niet van u. Ik heb u zoo noodig!"

Nooit had Burkman zoo iets beleefd, of er zelfs van gehoord. Was de knaap, welke daar gesproken had, zijn weêrbarstige, stugge Valentijn? Het werd hem eng om 't hart; want hij wist niet, wat hij denken, veel minder wat hij spreken zou.

Daar stond hij nu, als versuft en dat voor zijn eigen kind! Nooit had hij het anders onderhouden over zijn ondeugden, dan met harde, soms schampere woorden of slagen. Het besef van eigen schuld ontwaakte thans ook in zijn binnenste. En dien Valentijn, zijn eenigen zoon, zijn oogappel zou hij dien van zich stooten? Maar wie dacht er zelfs aan! Ja, tot tweemaal toe had zijn mond het afschuwelijk bevel uitgesproken, doch zijn hart had er geen deel aan. Hij schrikte van zichzelf. Wie hecft zijn jongen zóó de oogen doen opengaan over diens afdwalingen? zoo vroeg hij zich af. Maar Valentijn had het hem immers reeds gezegd? — Hij, zoo rijk gezegend naar deze wereld, hoe arm was hij naar den geest. En die arme weduwe en haar kind hadden Valentijn meer geschonken, dan hij, diens eigen vader, hem ooit vermocht te geven. Burkman zweeg en hij deed

er wèl aan nu hij Valentijn gesproken had.....

Zoo iets kwam „de oude” al te onbegrijpelijk voor. Zij had dus misgezien, toen zij het voor uitgemaakt hield, dat het niet gemakkelijk met den jongen zou allooopen. Zij wist niet, wat zij er van denken moest en een pijnlijk zwijgen over en weêr was er het gevolg van.

Valentijn bezocht Jaantje geregeld en nooit keerde hij van haar terug, of 't was hem aan te zien, dat hij een oprecht berouw had over zijn onvergeeflijk gedrag jegens haar. Tusschenbeide kon men wel aan hem waarnemen, dat er een strijd in zijn binnenste was, als hij verslaafd aan zijn vorige levenswijze telkens van den goeden weg afdwaalde; doch God verlaat 't werk Zijner handen niet. 't Geen de Heere in den dwalenden knaap was begonnen, dat openbaarde zich meer en meer. En de weduwe en vooral haar dochtertje, dat Hij daartoe als middel gebruikte, mochten zich steeds meer verheugen in de vorderingen, die Valentijn op den weg ten leven maakte. Op plaatsen, die hij vroeger vermeden had, omdat het hem daar te ernstig toeging, zooals op de catechisatie en de Zondagsschool, zag men hem thans en wat voorheen zijn heele ziel innam, liet hij varen. Zijn voormalige makkers bespotten hem vaak; doch hij volhardde in de keuze, die hij eenmaal gedaan had en beschaamde menigen oudbekende, als hij er hem op wees, hoe ontzaglijk veel hij mist, die zich verhardt en de inspraak van zijn opbruisend gemoed blindelings volgt.

„Eere zij God in de hoogste hemelen!”

„Vrede op aarde; in de menschen een welbehagen!” — Ziedaar 't Kerstfeest, waarin de gansche Christenheid, waar ergens zij ook op aarde vergadert, zich mag verheugen.

Ook op 't dorp, waar de Burkmans en de Moerdijks wonen, is 't feest. In een ruime, helder verlichte zaal staat de Kerstboom te prijken. De blijde gezichten van de leerlingen der Zondagsschool zetten gloed bij aan 't geen ouders en belangstellenden zich hebben toegezegd voor dien avond. Een plechtige stilte bereidt een ieder voor op 't hartlijk woord, waarneê allen worden welkom geheeten. Daar verheffen zich de jeugdige stemmen in een jubellied, dat, hoe eenvoudig, een naklank vindt in 't lied der heilige engelen daarboven. Aandachtig volgt men den spreker, die naar aanleiding van 't Evangelie, wijzen mag op den Schat, dien de Kribbe van Bethlehem bevat. Der engelen Heer, de Hemelkoning, Gods Zoon, God zelf, verliet Zijn heerlijkheid om hier in de gedaante van een armlijk wichtje zich in een armen stal te doen neêrleggen, omdat in de herberg geen plaats voor Hem te vinden was. Hij werd den zondaar in alles gelijk, uitgenomen *de zonde*. En dat om hem te kunnen verlossen van de heerschappij der zonde van af de ure, dat de list van Satan gelukte bij den rein geschapen menschen deze in de zonde viel. De leugen „gij zult als God zijn, kennende het goed en het kwaad” door Eva

geloofd en door haar en Adam gevolgd door 't overtreden van 't gebod Gods, heeft haar doel bereikt. Het verloren Paradijs is op aarde niet meer te herwinnen, nu de zonde en door de zonde de dood heerscht door alle geslachten heen. Maar er is een hemelsch paradijs, waar geen Satan kan heerschen, omdat hij, de gevallen engel, er voor eeuwig uit verstooten is. 't Kindeke in de Kribbe is op deze, door de zonde verdorven aarde gekomen als de van ouds beloofde Verlosser. — „Hij, die geen zonde gekend heeft, heeft God zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem” ... Zoo spreekt die Verlosser in Zijn Woord. De kribbe wordt verwisseld met 't Kruis, en 't Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt, sterft er aan, in de plaats van den zondaar, opdat allen, welke op dat Lam Gods, op dat Kruis zien, dus in Hem gelooven, het eeuwige leven mogen beërven en ervaren, dat die Heiland van zondaren vóór Zijn sterven tot Zijn hemelschen Vader sprak: „Vader, ik wil, dat waar ik ben ook diegenen zijn, welke Gij mij gegeven hebt.” Maar luister. Daar verheffen zich niet alleen de kindersangen; alle aanwezigen stemmen in met de orgeltonen, die het versje aangeven:

Komt gij allen, komt tot Hem!
 Zondaars, komt! wat zou u hind'ren?
 Jezus roept u, hoort Zijn stem,
 Hij maakt zondaars tot Gods kind'ren:
 Vrij moogt gij tot Jezus gaan;
 Jezus neemt de zondaars aan!”

„Als een herder wil Hij trouw
't Schaap in een woestijn aan 't dwalen,
Daar 't zichzelf verliezen zou,
Van den doolweg wederhalen,
Brengen op de rechte baan:
Jezus neemt de zondaars aan!”

Waarom zit daar een jongen, die blijkbaar niet tot de leerlingen behoort, met tranen in de oogen? En dat op dit feest? En hoe komt het, dat het meisje met dat ziekelijke gezichtje zoo innig gelukkig schijnt, ofschoon zij meelijden met hem heeft, al zegt ze niets? Wie zijn die twee bejaarde menschen, achter hen gezeten en blijkbaar zoo opgewekt, ja vroolijk? De vrouw doet haar buurman met een veelbeteekenden blik den jongen opmerken en hij op zijn beurt wijst haar op 't meisje naast dezen gezeten. Maar zien we nog eens opmerkzamer toe. 't Kan onze Valentijn toch niet zijn en dat fijngevormde aanzichtje is toch niet 't wezen van Jaantje? Zij ligt immers lijdend te bed? Toch zijn het de beide buurkinderen, waarvan wij reeds zooveel vernamen en de man, die achter hen zit, is Burkman en dat wel in gezelschap van Jaantjes moeder. Men zou waarlijk van niets verders wetende, dan 't geen we reeds hoorden, aan wonderen gaan gelooven. De norsche, ruwe Burkman met zijn gansche hart *Kerstfeest vierende* en dat met Valentijn, in gezelschap van de beide Moerdijs? Toch is het zoo en niet anders. We zien er uit, dat 't geen bij de menschen onmogelijk schijnt, mogelijk is bij God, die zelfs de harten der koningen leidt als waterbeken, waarheen Hij wil.

Die vier personen zijn niet alleen innig verbonden door vriendschap, maar door eenheid in gevoelen, denken en doen. Maar vraagt ge verder: wat is er dan toch gebeurd en dat in zulk een korten tijd? Is Jaantje dan niet meer bedlegerig? En hoe komt de weduwe Moerdijk in het vredig gezelschap der Burkmans? Het opschrift van dit hoofdstuk geeft het aan: „Eere zij God in de hoogste hemelen,” of anders omschreven: Alleen God de eere! (Soli Deo Gloria!) Hij betoonde zich de Machtige om op een wenk van Zijn alvermogen twee gezinnen, die in elk opzicht zoozeer van elkander verschilden, tot één te brengen en er de klaagtonen om te zetten in geklank des lofs. Hun golden wel de woorden uit Ps. 126: „De Heere heeft groote dingen bij ons gedaan; dies (dus, daarom) zijn wij verblijd.” „Loof den Heere, mijn ziel en al wat binnen in mij is Zijn heiligen Naam,” zooals Ps. 103 dit aangeeft. Velen mochten in de zaal, waarin we u binnen geleid hebben, een blij Kerstfeest vieren. Onder die allen zullen er maar weinigen geweest zijn, voor wie de 25ste December zulk een diepgevoelde, ootmoedige blijdschap gaf. Volgen we het verhaal, dan zal het duidelijk worden, wat nu nog schier onmogelijk te gelooven is.

X.

Wie zou dit ooit verwacht hebben?

Onverwacht was er een heele verandering in 't huis van vader Burkman gekomen; want plotseling was

de sombere „oude” gestorven. Den dag vóór haar dood was zij nog even bedrijvig als altoos: doch toen men des nachts den dokter haalde, omdat zij hevige pijn leed, kon deze niet anders getuigen, dan dat zij reeds was bezweken aan een besloten koliek. Haar verlies werd door niemand betreurd; doch haar plotseling sterven liet een indruk na, die niet zonder gevolgen bleef. Had Burkman gezwegen, toen Valentijn hem zoo geweldig in zijn vaderhart had gegrepen, zonder dat de jongen 't vermoedde, hij had niettemin ernstig nagedacht over 't geen hij was te kort gekomen in de opvoeding van zijn eenig kind. Ja, hij had hem gekleed en gevoed, zelfs gestraft, als 't zijns inziens noodig was; maar alle voedsel voor zijn geest had hij Valentijn onthouden en hem daardoor als verstompt. En wat er nog aan diens verwaarloozing der ziel ontbrak, was aangevuld door „de oude”. Eén denkbeeld prikkelde hem voortdurend; hij zocht de weduwe te spreken, die blijkbaar zulk een grooten invloed op Valentijn had uitgeoefend en dat wel ten goede. Eindelijk vermande hij zich en trad haar schamele woning binnen. Wat stond vrouw Moerdijk op te kijken van dit onverwachtsch bezoek. Zij ontving haar buurman niet alleen beleefd, ja hartelijk, maar zelfs met zekere zelfbeschuldiging, dat zij hem verweten had, wat zij dacht dat hem bekend moest zijn, betreffende Jaantjes konijntje. Eer zij het vermoedde, had Burkman haar hart ingenomen door zijn openhartigheid in zijn spreken. Wat hij hierbij van zijn overleden huishoudster en over Valentijns veranderd gedrag verhaalde, is licht te begrijpen. Nooit had de weduwe vermoed, dat Burkman eigenlijk gezegd

een ruwe diamant was, die slechts behoefde geslepen te worden om in al zijn waarde te worden gekend. 't Bleef niet bij dat ééne bezoek. Gedurig herhaalde 't zich en dat hij menige versnapering voor ons Jaantje meêbracht, is onnoodig te vermelden. 't Was een vanzelfheid geworden, dat Burkman voortdurend om 't zieke meisje dacht en bij zichzelf overlegde, waarmee hij haar zou kunnen opvroolijken en misschien haar gezondheid bevorderen. Door de huislijke omstandigheden was hij met den dokter in aanraking gekomen en deze, (die ook nu en dan over Jaantje ging, hoewel de weduwe te beschroomd was hem als geneesheer te noodigen, wijl ze de visites niet zou kunnen betalen,) maakte Burkman's opmerkzaamheid gaande, toen men hem aan 't verstand had gebracht, hoe 't kind steeds lijdende zou blijven, als vrouw Moerdijk in dezelfde bekrompen omstandigheden moest voortleven. „Een goed woord vindt een goede plaats,” zegt 't spreekwoord en Burkman had zijn plan gevormd. De weduwe bewilligde er na rijp overleg in om de plaats van „de oude” te vervullen als huishoudster, mits zij Jaantje zou mogen blijven dienen, gelijk zij tot hiertoe gedaan had.

Alles veranderde nu in een ongelooflijk korten tijd. De waardige, hoewel nog altoos even strenge weduwe wist door zachtmoedigheid en liefde uit ware godsvrucht geboren, 't verwaarloosde gezin in een gansch andere richting te leiden. Valentijn droeg haar kinderlijke liefde toe en werd in één woord een geheel andere knaap. Nu ondervond Burkman pas, dat kinderen een zegen des Heeren zijn. Alle achterhoudendheid verdween en werd door blijde open-

hartigheid vervangen en daar 't in die woning niet aan 't noodige ontbrak, kon men voor elkander alles doen wat een liefhebbend hart mocht bedenken. Dat dit alles in de eerste plaats de kleine lijderees ten goede kwam, behoeven wij niet te verzekeren. Zij leefde op, als een uitgaand lampje, dat nog tijdig van olie wordt voorzien. Eerst door de kamer, vervolgens, door 't ruime huis zich voortbewegende, terwijl versterkende middelen en de frissche winterlucht het overige deden, kon zij nu en dan reeds in 't gesloten rijtuig van Burkman hier en daar heen. Ja, haar uiterlijk bleef langen tijd nog zoo, dat men 't haar kon aanzien, hoeveel zij geleden had; doch de spiegel harer ziel, 't oog drukte waarachtig geluk en dankbare wederliefde uit. Wat de goede weduwe bij dien omkeer van haren druk genoot, is niet te beschrijven. En Valentijn? O, wat was die jongen gelukkig geworden. Hij had het er altoos voor gehouden, dat Jaantje nooit weêr zou herstellen en toen hij den dood zoo plotseling, zijns vaders woning zag binnentreden, kende zijn zielsangst en droefheid paal noch perk. Doch — „die met tranen zaaien zullen met vreugde oogsten,” indien zij in hun smarten tot Jezus de toevlucht nemen. Want

„Nooit kan 't geloof te veel verwachten;
 Des Heilands woorden zijn gewis,
 't Ontbreekt aardschen vrienden vaak aan krachten,
 Maar nooit een Vriend als Jezus is.
 Wat zou ooit Zijne macht beperken?
 't Heelal staat onder Zijn gebied.

Wat Zijne liefde wil bewerken,
Ontzegt Hem Zijn vermogen niet."

En dit mocht Valentijn ondervinden! want hij had niet alleen inzicht in zichzelf en in zijn zonden gekregen. Hij had leeren vluchten tot den Heere Jezus, welke voor den zondaar de straf droeg om hem 'den vrøde, die 't verstand te boven gaat er voor in de plaats te geven. Dit voelde hij zoo diep, toen hij naast Jaantje, dat thans omtrent geheel hersteld was, mocht aanzitten onder de feestvierende schare. Die stille tranen waren tranen van vreugde aan Jezus gewijd. Hij genoot meer, dan hij zichzelf bewust was; want hij gevoelde zich gelukkig voor den tijd en gerust voor de eeuwigheid.
